

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

خبرنامه اطلاع رسانی داخلی
دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

ویژه نامه سالروز اجرای طرح استعماری حذف حجاب توسط رضا خان

تعدادی از آنان، با توجه به تظاهرات مذهبی رضاشاه در گذشته، شخص شاه را بری از این اقدامات می‌دانستند.

واکنش مراجع

انعکاس اخبار بی‌حجابی و به ویژه اخبار شیراز در نشریات و یا به وسیله طبقات مختلف مردم به مراجع بزرگ قم و مشهد، آنان را به تکاپو واداشت. در مشهد این قصه سر دراز داشت. به رغم مذهبی بودن شهر مقدس مشهد، حکومت رضاشاه سعی داشت که برنامه‌های ضد مذهبی خود را از همین شهر آغاز کند. سرانجام، آیت‌الله قمی، پس از مشورت با تعدادی از رجال و روحانیان، تصمیم گرفت که برای جلوگیری از کشف حجاب و استعمال کلاه شاپو به تهران مسافرت کند و با رضاشاه گفت و گو نماید.

واکنش دیگر در مخالفت با سیاستهای دولت در مورد کشف حجاب، که از اهمیت تاریخی خاصی برخوردار است، تلگراف آیت‌الله شیخ عبدالکریم حائری، زعیم و مؤسس حوزه علمیه قم بود.

مقاومت‌ها و مخالفت‌ها

سرکوب قیام گوهرشاد اگرچه میزان اختناق حاکم بر جامعه را افزایش داد، لیکن هنوز هم روحانیان مهم‌ترین گروه مخالف کشف حجاب شمرده می‌شدند و مانع جدی در این راه قلمداد می‌گردیدند.

پس از رسمیت بی‌حجابی دولت کوشید تا عده‌ای از علمای سرشناس را وادار کند که در مجالس و جشنهای بی‌حجابی حضور یابند یا با تأیید خود آن را مجاز بدانند، ولی اکثر آنان از این کار سر باز زدند. به طور مثال، آیت‌الله کاشانی در پاسخ به چنین پیشنهادی به شدت با ماموران برخورد کرد. در این زمان، بسیاری از روحانیان و واعظان تحت تعقیب قرار گرفته. زندانی یا تبعید شدند. مطابق سندی به تاریخ ۲۶ مرداد ۱۳۱۵، سیدمحمد زارچی واعظ پس از اینکه در بالای منبر گفته بود "زنها! روبندها را پایین بیندازید"، مورد تعقیب قرار گرفت و از یزد به کرمان تبعید شد. با سقوط رضاشاه به دلیل ناتوانی حکومت و نیز برخی ملاحظات دیگر سختگیری در مورد حجاب نیز به بوته فراموشی سپرده شد و دولت جدید تحت فشار اعتراضات روحانیان و خواست عمومی، زنان را در انتخاب حجاب آزاد گذارد.

ترکیه (از ۱۲ خرداد تا ۱۴ تیر ۱۳۱۳) نقطه عطفی در قضیه کشف حجاب بود.

تشدید عملیات

با آغاز سال ۱۳۱۴ روند فعالیت دولت برای کشف حجاب به اوج رسید. در فروردین ۱۳۱۴ (ظاهراً ۱۳ فروردین) مطابق طرح علی‌اصغر حکمت، در مجلس جشنی در یکی از مدارس شیراز دختران به صف ایستاده پس از خواندن دکلمه و سرود به ورزش ژیمناستیک مشغول شدند. به طوری که گفته شده دو تن از روحانیان شیراز، محمدعلی حکیم و میرزا صدرالدین محلاتی، در اعتراض به این اقدام، مجلس مذکور را ترک گفتند و پس از آن سید حسام‌الدین فال اسیری، از روحانیان سرشناس شیراز، در یک سخنرانی به این اقدام اعتراض نمود که به دنبال آن دستگیر و تبعید شد.

گسترش برنامه‌های بی‌حجابی، روحانیان و توده‌های مردم را سخت نگران ساخت. مسلم بود که آنان در بدو امر از تمامی جریانات و برنامه‌های حکومت آگاهی کامل نداشتند و احتمالاً

روند کشف حجاب و واکنش روحانیت

با آغاز سلطنت رضاشاه، تبلیغ در مورد "آزادی زنان" در مطبوعات ادامه یافت و به تدریج از صراحت بیشتری برخوردار شد. نویسندگان تجددمآب در ابتدا چنین وانمود می‌کردند که تجددمآبی مانعی در مقابل دین نیست. چنین ادعایی را بعدها، و حتی پس از رسمیت یافتن کشف حجاب، تعدادی از نشریات تکرار می‌کردند. این امر ناشی از بیم حکومت از پذیرش انگ ضد اسلام و نیز واکنش مردمی، به خصوص از ناحیه روحانیان، بود.

تبلیغات در مورد آزادی زنان به تدریج از صراحت بیشتری برخوردار گردید و در برخی از نشریات در این زمینه اشاره‌هایی می‌شد. در سال ۱۳۰۶ در روزنامه جلال‌المتین دلایلی بر وجوب رفع حجاب رفع شد. حمایت دربار از کشف حجاب موجب تشویق غربگرایان می‌شد.

رسائل و کتابها

تبلیغات غربگرایان به سود بی‌حجابی موجب شد که برخی از علما به دفاع از حکم اسلامی حجاب پردازند. از جمله آثاری که در سالهای اول حکومت رضاشاه نگاشته شدند، باید از رساله وسیله العقیاف یا طومار عفت یاد کرد که در ابتدای سال ۱۳۰۷ در رشت منتشر شد.

ادامه روند حجاب‌زدایی

حکومت رضاشاه هرچند که نتوانست پس از سالهای اولیه کشف حجاب را در جامعه رسمی سازد، لیکن در جهت عادی سازی بی‌حجابی تلاشهای گوناگونی انجام داد. در سالهای پیش از سفر رضاشاه به ترکیه موضوع حجاب زنان همچنان در راس مسائل اجتماعی بود و فشار بین‌المللی نیز در این زمینه وجود داشت. به نوشته روزنامه ملیت، چاپ اسلامبول، در تاریخ ۶ سپتامبر ۱۹۳۱ (۴ شهریور ۱۳۱۰) شاه ایران نزدیک به پانصد نفر از خانمهای ایرانی را به دربار دعوت کرد و پس از نصیحت از آنها خواست تا چادرهای خود را بردارند؛ و آنان نیز فرمان شاه را با خرسندی پذیرفتند.

سفر ترکیه و نتایج آن

با کنار گذاشته شدن مخبرالسلطنه و آغاز نخست‌وزیری مجدد محمدعلی فروغی، از ۲۱ شهریور ۱۳۱۲ سیاستهای تجددمآبانه شدت یافت. نه ماه پس از آن، سفر رضاشاه به

